

Mgr Agnieszka BATÓG
Prof. dr hab. Krystyna GUTKOWSKA
Wydział Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji, SGGW w Warszawie
Dr Anna ŻELAZOWSKA-PRZEWŁOKA
Wydział Nauk Społecznych i Technicznych
Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim

POZIOM I STRUKTURA SPOŻYCIA MIĘSA I PRZETWORÓW MIĘSNYCH W REJONIE O NIEKORZYSTNYCH WSKAŹNIKACH MAKROEKONOMICZNYCH®

Celem badań przedstawionych w artykule była analiza poziomu i struktury spożycia mięsa i przetworów mięsnych w gospodarstwach domowych w rejonach o niekorzystnych wskaźnikach makroekonomicznych w Polsce, jak również określenie typów gospodarstw domowych wyróżniających się specyficznymi cechami w tym zakresie.

Analiza statystyczna pozwoliła na stwierdzenie, że wśród 4 województw, w których średnie spożycie mięsa i jego przetworów jest największe, znalazły się aż 3 województwa o niekorzystnych wskaźnikach makroekonomicznych, tj. podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie. Określono cechy socjodemograficzne gospodarstw domowych, predysponujące do wyższego niż średnie spożycia mięsa i przetworów, a wśród nich: wiek, wykształcenie, status zawodowy, reprezentowana kategoria społeczno-zawodowa.

Słowa kluczowe: mięso, przetwory mięsne, konsument, poziom a struktura spożycia.

WSTĘP

Przeobrażenia społeczno-gospodarcze w Polsce, które rozpoczęły się w roku 1989, przyczyniły się w dość istotny sposób do zmian w ilości i jakości konsumpcji żywności. W tym czasie nastąpiły również istotne zmiany w zwyczajach zakupowych Polaków czy szerzej rzecz ujmując w ich zachowaniach na rynku, jak też wymaganiach i preferencjach wobec różnych produktów, w tym także produktów żywnościowych [5]. To spostrzeżenie potwierdza również konsumpcja mięsa i produktów mięsnych.

Konsument, podejmując decyzje o zakupie kieruje się przede wszystkim względami tzw. racjonalności ekonomicznej. Ważnymi aspektami w procesie zakupu są również psychologiczne, społeczno-kulturowe oraz personalno-demograficzne aspekty decyzji nabywczych. Wpływ na konsumenta mają także czynniki zupełnie przypadkowe, jak np. chwilowa depresja albo euforia.

Ilość możliwych determinant sprawia, że reakcje zakupowe nie są przewidywalne, zgodne z regułami większości, zasadami takiej czy innej racjonalności. Pomimo to, wszystkie te determinanty zachowań uśredniają się w dużej liczbie przypadków i nabierają cech prawidłowości – wyznacznika [1].

Istotny wpływ na decyzje zakupowe ma rozwój gospodarczy kraju (regionu). Obecnie w całej Polsce obserwuje się zwolnienie gospodarcze, jednak są regiony, które znacznie różnią się pod względem makroekonomicznym. Makroregionami Polski, które cechują się niekorzystnymi wskaźnikami ekonomicznymi są zdecydowanie województwa Polski Wschodniej (warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, świętokrzyskie i podkarpackie).

Celem artykułu jest przedstawienie wyników analizy czynników oddziałujących na sytuację społeczno-gospodarczą obszarów o niekorzystnych wskaźnikach makroekonomicznych oraz przedstawienie poziomu i struktury spożycia różnych gatunków mięsa i przetworów mięsnych w tych regionach, jak również określenie typów gospodarstw domowych wyróżniających się specyficznymi cechami w tym zakresie. Przyjęty cel zrealizowano na podstawie analizy indywidualnych danych z badań budżetów gospodarstw domowych za 2010 rok, udostępnionych Katedrze Organizacji i Ekonomiki Konsumpcji SGGW w Warszawie.

MATERIAŁ I METODYKA BADAWCZA

Podstawowym materiałem empirycznym wykorzystanym w pracy są wyniki badań budżetów gospodarstw domowych opracowywanych przez Główny Urząd Statystyczny – GUS. W badaniach rokrocznie bierze udział ok. 37 tys. gospodarstw domowych. Szczegółowej analizie poddano wyniki badań przeprowadzonych w pięciu województwach, które wykazują się niekorzystnymi wskaźnikami makroekonomicznymi (8012 gospodarstw domowych). Analizie zostało poddane spożycie mięsa i przetworów mięsnych z podziałem na grupy społeczno-ekonomiczne, klasy miejscowości, wiek respondentów oraz wykształcenie reprezentantów badanych gospodarstw domowych.

Wyniki badań zostały poddane analizie pod kątem parametrów statystyki opisowej. Zauważono, że współczynnik zmienności przyjmuje duże wartości, co świadczy o znacznym zróżnicowaniu, a więc niejednorodności badanych zbiorowości.

W analizowanych danych odchylenie standardowe jest w zdecydowanej większości większe (czasem kilkukrotnie) niż średnia arytmetyczna.

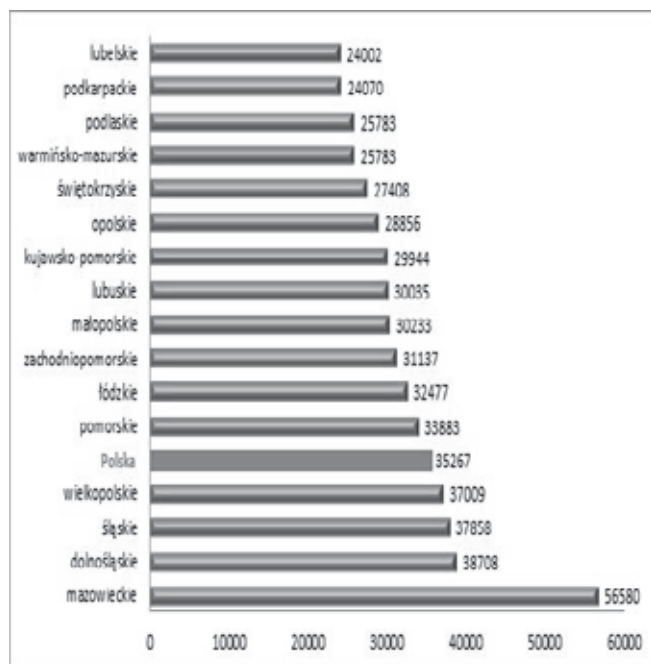
Z przeprowadzonych badań wynika, że współczynnik zmienności ($V = \frac{s}{\bar{x}}$ – średnia, jest przeważnie większy niż 100%, czasem dochodzi nawet do 700%, zatem mamy do czynienia z ogromnym rozproszeniem gospodarstw domowych pod względem analizowanych danych.

W pracy, oprócz wyników badań budżetów gospodarstw domowych GUS, posłużono się również danymi spisowymi pochodzącymi z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 oraz danymi makroekonomicznymi dotyczącymi całego kraju. Korzystano także z publikacji instytutów oraz placówek naukowych (Instytut Badania Rynku i Opinii Publicznej, Instytut Badań Strukturalnych, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Katedra Organizacji i Ekonomiki Konsumpcji – Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie).

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ BADANYCH WOJEWÓDZTW

Analizując sytuację gospodarczą kraju (regionu) posługujemy się m.in. wskaźnikami makroekonomicznymi, czyli danymi statystycznymi, które prezentują stan gospodarki danego kraju (regionu) w zależności od stanu poszczególnych obszarów gospodarki (przemysł, rynek pracy, handel itp.).

Poprzez analizę wartości wskaźników makroekonomicznych, wyodrębnić można regiony, które odbiegają od średniej krajowej. Znaczne opóźnienie ekonomiczne występuje w województwach Polski Wschodniej. W latach 2008-2010 poziom PKB w województwach Polski Wschodniej (lubelskim, podkarpackim, podlaskim, warmińsko-mazurskim i świętokrzyskim) zajmował ostatnie miejsca w porównaniu ze średnią krajową.

Rys. 1. Wartości PKB na jednego mieszkańca w latach 2008-2010 (w PLN).

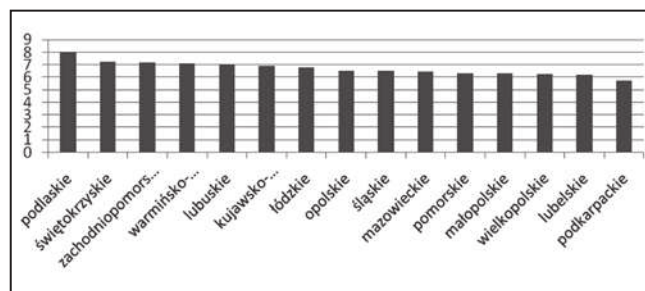
Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W 2010 roku podobnie niski poziom produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca odnotowano w tych samych województwach. Wartość PKB na 1 mieszkańca kształtowała się na poziomie od 67,3% do 75,8% średniej krajowej [3].

Wpływ na rozwój gospodarczy ma szereg zjawisk (m.in. sytuacja dochodowa ludności, aktywność zawodowa, bezrobocie, wykształcenie oraz przyrost naturalny), które wywierają istotny wpływ na istniejącą, niekorzystną sytuację makroekonomiczną w pięciu województwach położonych w Polsce Wschodniej.

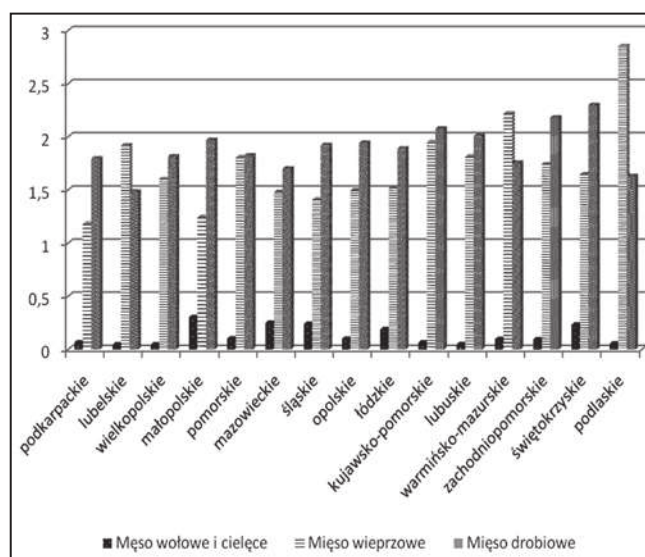
OMÓWIENIE WYNIKÓW

Z analizy indywidualnych danych z badań budżetów gospodarstw domowych GUS, wynika, że największe średnie spożycie mięsa i przetworów mięsnych na osobę w roku 2010 wystąpiło w gospodarstwach domowych zamieszkujących woj. podlaskie (8,02 kg), świętokrzyskie (7,24 kg), zachodniopomorskie (7,16 kg) i warmińsko-mazurskie (7,10 kg) za najmniejsze w woj. podkarpackim (5,76 kg), lubelskim (6,17 kg), wielkopolskim (6,27 kg) i małopolskim (6,31 kg).

Rys. 2. Średnie spożycie mięsa i jego przetworów (kg/os./m-c) w 2010r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych [4]

Rys. 3. Średnie spożycie różnych gatunków mięs (kg/os./m-c) w 2010r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych [4]

W czterech województwach, w których odnotowano największe spożycie mięsa i jego przetworów, najczęściej spożywanym gatunkiem była wieprzowina (podlaskie i warmińsko-mazurskie) oraz mięso drobiowe (świętokrzyskie i zachodnio-pomorskie). Natomiast we wszystkich województwach zdecydowanie w najmniejszych ilościach spożywane było mięso wołowe.

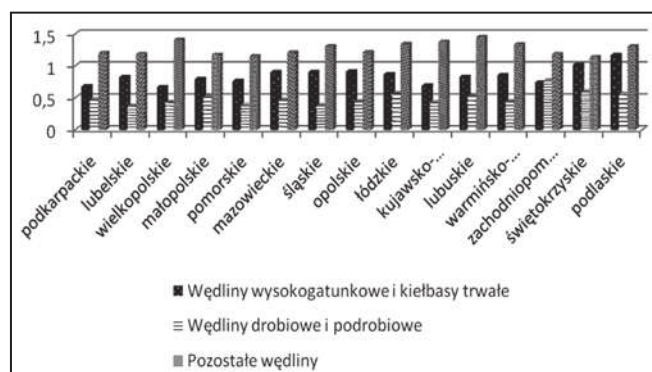
Poddając analizie spożycie mięsa wołowego w gospodarstwach domowych z województw o niekorzystnych wskaźnikach makroekonomicznych zauważyć można, że osobami najczęściej dokonującymi zakupu tego gatunku mięsa są w większości osoby po 60. r. ż., zamieszkujące miasta powyżej 100 tys. mieszkańców.

Z przeprowadzonych badań wynika, że mięso wołowe najczęściej spożywane jest przez emerytów i rencistów i wynosi ono miesięcznie średnio na osobę w województwie lubelskim – 0,06 kg, podkarpackim – 0,08 kg, podlaskim – 0,10 kg i świętokrzyskim – 0,34 kg, jedynie w województwie warmińsko-mazurskim w większości konsumentami tego gatunku mięsa są rolnicy – 0,27 kg.

W województwach poddawanych analizie grupą społeczno-ekonomiczną spożywającą najczęściej mięso wieprzowe są rolnicy (lubelskie – 2,44 kg, podkarpackie – 2,22 kg, podlaskie – 4,41, świętokrzyskie – 2,31, warmińsko-mazurskie – 3,12 kg). W przypadku mięsa drobiowego w województwie świętokrzyskim najwięcej spożywają go rolnicy (2,85 kg), natomiast w pozostałych województwach mięso najczęściej spożywane jest przez rencistów i emerytów (lubelskie – 1,77 kg, podkarpackie – 2,13 kg, podlaskie – 2,03 warmińsko-mazurskie – 2,09 kg).

Z przeprowadzonych badań wynika, że przetwory mięsne spożywane były w największych ilościach (średnio miesięcznie na osobę) w gospodarstwach domowych zamieszkujących woj. podlaskie (3,48 kg), lubuskie (3,20 kg), łódzkie (3,15 kg), zachodniopomorskie (3,14 kg).

We wszystkich województwach przeważało spożycie „pozostałych wędlin”. W przypadku wędlin wysokogatunkowych i kiełbas trwałych zdecydowanie najwięcej spożywano ich w gospodarstwach domowych zlokalizowanych w województwie podlaskim. Odnotowano, że konsumenci z terenu województwa zachodniopomorskiego, spożywają miesięcznie w największej ilości wędliny drobiowe i podrobowe.

Rys. 4. Średnie spożycie przetworów mięsnych (kg/os./m-c) w 2010r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych [4]

W gospodarstwach domowych zamieszkujących województwa poddawane analizie, spożycie wędlin drobiowych i podrobowych, pozostałych wędlin oraz konserw i innych przetworów, jest największe wśród konsumentów zamieszkujących wsie. Konsumentami wędlin wysokogatunkowych i kiełbas trwałych najczęściej są mieszkańcy miast pow. 100 tys. mieszkańców.

Tabela 1. Średnie spożycie mięsa i przetworów mięsnych w Województwach Polski Wschodniej (kg/os./m-c) w 2010r. z podziałem na klasy miejscowości

Województwo	Klasa miejscowości	Wędliny wysokogatunkowe i kiełbasy trwałe	Wędliny drobiowe i podrobowe	Pozostałe wędliny	Konserwy i inne przetwory
lubelskie	powyżej 100 tys. mieszkańców	0,91	0,24	0,77	0,91
	20 - 99 tys. mieszkańców	0,84	0,37	1,02	1,18
	poniżej 20 tys. mieszkańców	0,88	0,34	0,98	1,12
	wieś	0,78	0,41	1,35	1,49
podkarpackie	powyżej 100 tys. mieszkańców	1,02	0,58	1,45	1,60
	20 - 99 tys. mieszkańców	0,79	0,43	0,99	1,15
	poniżej 20 tys. mieszkańców	0,64	0,36	1,00	1,14
	wieś	0,60	0,48	1,26	1,41
podlaskie	powyżej 100 tys. mieszkańców	1,26	0,48	1,07	1,19
	20 - 99 tys. mieszkańców	1,01	0,46	0,98	1,16
	poniżej 20 tys. mieszkańców	1,31	0,51	1,10	1,19
	wieś	1,15	0,64	1,59	1,74
świętokrzyskie	powyżej 100 tys. mieszkańców	0,80	0,53	1,12	1,22
	20 - 99 tys. mieszkańców	1,06	0,41	0,92	1,03
	poniżej 20 tys. mieszkańców	1,05	0,58	1,15	1,28
	wieś	1,05	0,65	1,17	1,30
warmińsko-mazurskie	powyżej 100 tys. mieszkańców	1,09	0,36	1,39	1,52
	20 - 99 tys. mieszkańców	0,76	0,39	1,17	1,32
	poniżej 20 tys. mieszkańców	0,82	0,40	1,27	1,47
	wieś	0,78	0,51	1,39	1,58

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych [4]

W województwach: świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim, podlaskim i podkarpackim pozostałe wędliny, konserwy

wy i inne przetwory mięsne najczęściej konsumowane są przez osoby utrzymujące się z niezarobkowych źródeł. W przypadku wędlin wysokogatunkowych w województwach: lubelskim, podlaskim i świętokrzyskim najczęściej spożywane są one przez rolników. W pozostałych województwach (warmińsko-mazurskim i podkarpackim) ten gatunek wędlin najczęściej spożywany był przez osoby pracujące na własny rachunek.

Tabela 2. Średnie spożycie mięsa i przetworów mięsnych w Województwach Polski Wschodniej (kg/os./m-c) w 2010r. z podziałem na grupy społeczno-ekonomiczne

Województwo	Grupa społeczno-ekonomiczna	Wędliny wysokogatunkowe i kiełbasy trwałe	Wędliny drobiowe i podrobie	Pozostałe wędliny	Konserwy i inne przetwory
lubelskie	pracowników	0,81	0,32	1,02	1,15
	rolników	0,94	0,39	1,40	1,51
	pracujących na własny rachunek	0,70	0,32	0,89	1,02
	emerytów i rencistów	0,82	0,42	1,36	1,51
	utrzymujących się z niezarobkowych źródeł	0,67	0,373	1,03	1,27
	podkarpackie	pracowników	0,67	0,38	1,08
rolników	0,48	0,47	1,36	1,47	
pracujących na własny rachunek	0,70	0,33	1,00	1,13	
emerytów i rencistów	0,70	0,59	1,32	1,50	
utrzymujących się z niezarobkowych źródeł	0,56	0,55	1,72	1,95	
podlaskie	pracowników	1,02	0,44	1,10	1,26
	rolników	1,55	0,52	1,43	1,50
	pracujących na własny rachunek	1,03	0,38	1,10	1,21
	emerytów i rencistów	1,16	0,69	1,44	1,61
	utrzymujących się z niezarobkowych źródeł	1,08	0,74	1,55	1,75
świętokrzyskie	pracowników	0,92	0,51	1,02	1,13
	rolników	1,21	0,71	1,09	1,21
	pracujących na własny rachunek	0,92	0,36	0,84	0,94
	emerytów i rencistów	1,13	0,70	1,27	1,41
	utrzymujących się z niezarobkowych źródeł	0,71	0,85	2,08	2,26
warmińsko-mazurskie	pracowników	0,78	0,35	1,31	1,48
	rolników	1,04	0,59	1,42	1,57
	pracujących na własny rachunek	1,24	0,28	0,87	0,99
	emerytów i rencistów	0,90	0,56	1,33	1,51
	utrzymujących się z niezarobkowych źródeł	0,51	0,52	1,99	2,19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych [4]

W tabeli 3 przedstawiono wyniki obrazujące spożycie mięsa i przetworów mięsnych w Województwach Polski Wschodniej z uwzględnieniem wieku respondentów. Największą grupą konsumentów mięsa są osoby powyżej 50. r.ż., natomiast wędlin drobiowych i podrobowych konsumenci w wieku powyżej 70. r.ż.

Tabela 3. Średnie spożycie mięsa i przetworów mięsnych w Województwach Polski Wschodniej (kg/os./m-c) w 2010r. z podziałem na wiek respondentów

Województwo	Wiek respondenta	Mięso wołowe i cielęce	Mięso wieprzowe (świeże, chłodzone lub mrożone)	Mięso drobiowe	Wędliny wysokogatunkowe i kiełbasy trwałe	Wędliny drobiowe i podrobie	Pozostałe wędliny	Konserwy i inne przetwory
lubelskie	Mniej niż 30 lat	0,03	1,05	1,01	0,69	0,37	0,90	1,03
	30 - 40 lat	0,02	1,52	1,15	0,69	0,29	0,96	1,08
	40 - 50 lat	0,02	1,93	1,30	0,79	0,31	1,08	1,21
	50 - 60 lat	0,05	2,47	1,63	0,941	0,40	1,33	1,47
	60 - 70 lat	0,07	2,36	1,86	0,94	0,37	1,22	1,39
	70 i więcej lat	0,05	1,58	1,73	0,77	0,46	1,41	1,57
podkarpackie	Mniej niż 30 lat	0,02	0,88	1,28	0,67	0,44	1,19	1,34
	30 - 40 lat	0,04	0,96	1,51	0,59	0,36	0,98	1,11
	40 - 50 lat	0,05	1,27	1,69	0,64	0,39	1,08	1,20
	50 - 60 lat	0,08	1,39	1,84	0,68	0,46	1,30	1,43
	60 - 70 lat	0,07	1,25	2,20	0,77	0,57	1,34	1,51
	70 i więcej lat	0,09	1,14	2,11	0,71	0,61	1,31	1,53
podlaskie	Mniej niż 30 lat	0,01	2,15	1,07	1,22	0,45	1,06	1,23
	30 - 40 lat	0,02	2,11	1,27	0,94	0,43	1,06	1,17
	40 - 50 lat	0,02	2,86	1,42	1,10	0,49	1,29	1,43
	50 - 60 lat	0,05	3,35	1,70	1,31	0,54	1,41	1,57
	60 - 70 lat	0,11	3,81	2,28	1,37	0,70	1,46	1,58
	70 i więcej lat	0,08	2,54	1,88	1,05	0,70	1,43	1,61
świętokrzyskie	Mniej niż 30 lat	0,09	1,41	1,81	0,67	0,37	0,93	1,02
	30 - 40 lat	0,11	1,35	1,78	0,83	0,44	0,90	1,01
	40 - 50 lat	0,14	1,79	1,98	0,93	0,54	1,10	1,19
	50 - 60 lat	0,26	1,78	2,62	1,09	0,64	1,26	1,37
	60 - 70 lat	0,33	1,93	2,74	1,21	0,74	1,32	1,46
	70 i więcej lat	0,43	1,40	2,65	1,23	0,76	1,17	1,32
warmińsko-mazurskie	Mniej niż 30 lat	0,02	1,21	1,41	0,64	0,35	1,01	1,20
	30 - 40 lat	0,01	1,67	1,38	0,83	0,29	1,46	1,58
	40 - 50 lat	0,11	1,95	1,53	0,83	0,38	1,28	1,46
	50 - 60 lat	0,08	2,77	1,83	0,87	0,49	1,39	1,58
	60 - 70 lat	0,14	2,52	2,11	0,88	0,46	1,43	1,59
	70 i więcej lat	0,17	2,59	2,18	0,94	0,64	1,26	1,47

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych [4]

Tabela 4. Średnie spożycie mięsa i przetworów mięsnych w Województwach Polski Wschodniej (kg/os./m-c) w 2010r. z podziałem na wykształcenie respondentów

Województwo	Wykształcenie respondenta	Kategorie mięs i przetworów						
		Mięso wołowe i cielęce	Mięso wieprzowe (świeże, chłodzone lub mrożone)	Mięso drobiowe	Wędliny wysokogatunkowe i kiełbasy twarde	Wędliny drobiowe i podrobowe	Pozostałe wędliny	Konserwy i inne przetwory
lubelskie	gimnazjalne, podstawowe lub mniej	0,01	1,62	1,56	0,70	0,50	1,54	1,71
	zasadnicze zawodowe	0,03	1,99	1,42	0,75	0,36	1,32	1,45
	średnie, ogólnokształcące i policealne	0,03	1,39	1,50	0,76	0,34	0,92	1,07
	średnie zawodowe	0,06	2,47	1,54	0,90	0,34	1,01	1,14
	wyższe	0,09	1,65	1,38	1,01	0,23	0,78	0,89
podkarpackie	gimnazjalne, podstawowe lub mniej	0,04	0,95	2,07	0,58	0,58	1,44	1,63
	zasadnicze zawodowe	0,03	1,16	1,86	0,56	0,48	1,21	1,35
	średnie, ogólnokształcące i policealne	0,06	1,05	1,57	0,78	0,38	1,36	1,50
	średnie zawodowe	0,08	1,25	1,70	0,72	0,43	1,09	1,25
	wyższe	0,12	1,41	1,56	0,90	0,39	0,97	1,10
podlaskie	gimnazjalne, podstawowe lub mniej	0,03	3,04	1,63	1,09	0,66	1,65	1,83
	zasadnicze zawodowe	0,03	3,07	1,48	1,11	0,59	1,35	1,50
	średnie, ogólnokształcące i policealne	0,08	2,12	1,34	1,12	0,56	1,12	1,26
	średnie zawodowe	0,05	3,27	1,86	1,23	0,47	1,21	1,33
	wyższe	0,09	1,94	1,63	1,27	0,44	0,85	0,98
świętokrzyskie	gimnazjalne, podstawowe lub mniej	0,20	1,70	2,80	0,98	0,82	1,35	1,50
	zasadnicze zawodowe	0,18	1,64	2,32	1,00	0,63	1,26	1,37
	średnie, ogólnokształcące i policealne	0,25	1,44	2,38	0,98	0,37	1,13	1,24
	średnie zawodowe	0,26	1,70	2,13	1,02	0,51	1,05	1,16
	wyższe	0,28	1,59	1,88	1,07	0,48	0,76	0,87
warmińsko-mazurskie	gimnazjalne, podstawowe lub mniej	0,07	2,71	1,75	0,78	0,62	1,44	1,66
	zasadnicze zawodowe	0,06	2,07	1,67	0,72	0,41	1,36	1,55
	średnie, ogólnokształcące i policealne	0,04	1,80	1,68	0,77	0,42	1,08	1,23
	średnie zawodowe	0,17	1,99	1,86	0,98	0,38	1,22	1,34
	wyższe	0,12	2,16	1,80	1,07	0,30	1,35	1,51

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych [4]

Z przeprowadzonej analizy dotyczącej średniego spożycia mięsa i przetworów mięsnych w województwach o niekorzystnych wskaźnikach makroekonomicznych wynika, że osoby z wykształceniem wyższym chętniej dokonują zakupu mięsa wołowego i cielęcego. Natomiast konsumenci posiadający wykształcenie gimnazjalne, podstawowe lub niższe najczęściej dokonują zakupu wędlin drobiowych i podrobowych, pozostałych wędlin oraz konserw i innych przetworów mięsnych.

PODSUMOWANIE

Analizując wyniki badań pod kątem spożycia mięsa i przetworów mięsnych w województwach o niekorzystnych wskaźnikach makroekonomicznych na uwagę zasługuje fakt, że wśród 4 województw, w których średnie spożycie mięsa i jego przetworów jest największe, znalazły się aż 3 takie województwa (podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie).

Jakkolwiek uznaje się, że spożycie mięsa i przetworów mięsnych wykazuje istotną zależność od czynników makroekonomicznych, to w wyniku przeprowadzonych analiz indywidualnych danych z badań budżetów gospodarstw domowych nie potwierdzono tych generalnych tendencji. Może to wynikać z uświęconego tradycją poglądu, że mięso i produkty mięsne są niezbędnym składnikiem diety, gwarantującym jej wysoką wartość odżywczą i atrybuty zdrowotne. Można też przypuszczać, że wskaźniki egzoigenne (wskaźniki makroekonomiczne) są mniej ważne aniżeli czynniki endogenne (charakteryzujące konsumenta, a więc i gospodarstwo domowe) w warunkowaniu zachowań konsumpcyjnych. To przypuszczenie musi być jednak poddane dalszej weryfikacji empirycznej.

Spożycie w relatywnie dużych ilościach mięsa i jego przetworów w analizowanych województwach można tłumaczyć tym, że większość konsumentów mięso i przetwory mięsne postrzega jako niezbędne składniki codziennego żywienia, a ponadto ich sytuacja dochodowa nie pozwala na zastąpienie go innymi produktami (np. rybami).

Zarówno w województwie podlaskim, w którym odnotowano największe spożycie mięsa, jak i warmińsko-mazurskim oraz lubelskim spożywano w dużej ilości mięso wieprzowe (w stosunku do innych gatunków mięs), zaś w woj. świętokrzyskim i podkarpackim mięso drobiowe. W województwach: podlaskim, warmińsko-mazurskim i lubelskim spożycie mięsa wieprzowego w największym stopniu wystąpiło w gospodarstwach domowych zlokalizowanych na wsiach. Można uzasadnić to faktem, iż konsumpcja wieprzowiny w tych województwach jest spowodowana chowem trzody chlewnej we własnych gospodarstwach rolnych i towarzyszącym temu samozaopatrzeniem.

Autorzy publikacji [2, 6] dotyczących popytu na mięso wołowe, jako najczęstszy powód spadku konsumpcji podają przede wszystkim wzrost cen tego gatunku mięsa. Uwzględniając cenę jako jedyne kryterium oddziałujące na decyzję konsumenta, należałoby się zastanowić nad uzasadnieniem ilości spożycia mięsa wołowego, które jest na podobnym poziomie w województwach mazowieckim oraz świętokrzyskim, będących przykładami województw o skrajnych wskaźnikach makroekonomicznych.

Należałoby kontynuować badania na tej grupie konsumentów ze szczególnym uwzględnieniem spożycia mięsa wołowego, gdyż konsumpcja mięsa tego gatunku budzi największe wątpliwości i rodzi szereg pytań.

LITERATURA

- [1] **BYWALEC CZ., RUDNICKI L. 2002.** Konsumpcja, PWE, Warszawa.
- [2] **GRZEGA U. 2004.** Dochód jako czynnik wpływający na poziom konsumpcji gospodarstw domowych. [w] Racjonalność konsumpcji i zachowań konsumentów (red. E. Kieźel). PWE, Warszawa.
- [3] **GUS,** Produkt krajowy brutto – rachunki regionalne w 2010 r.
- [4] **GUS,** Spożycie mięsa i przetworów mięsnych, Indywidualne dane z badań budżetów gospodarstw domowych za 2010 r., Warszawa.
- [5] **ŚWIATOWY G. 2006.** Zachowania konsumentów, PWE, Warszawa.
- [6] **WALKOWIAK M., GUTKOWSKA K., JASIŃSKI C. 2012.** Przyczyny spożywania mięsa i wędlin przez polskich konsumentów. [w] Możliwości rozwoju rynku wołowiny w Polsce w kontekście zachowań konsumentów wobec mięsa – odniesienia międzynarodowe (red. K. Gutkowska), SGGW, Warszawa, 22-35.

THE LEVEL AND THE STRUCTURE OF MEAT AND MEAT PRODUCTS CONSUMPTION IN THE AREA OF UNFAVORABLE MACROECONOMIC INDICATORS

SUMMARY

The aim of this study was to analyze the level and the structure of meat products consumption in households in areas with unfavorable macroeconomic indicators, as well as to specify the types of households characterized by specific features in this area.

Statistical analysis allowed us to determine that among the 4 provinces where the average consumption of meat and meat products is the largest, there are 3 provinces with unfavorable macroeconomic indicators; such as podlaskie, świętokrzyskie and warmińsko-mazurskie. At the same time socio-demographic characteristics of households predisposing to a higher than average consumption of meat and meat products were identified, and include such characteristics as age, education, occupational status, socio-professional category.

Key words: meat, meat products, consumer, level and structure of consumption.